

Verantwoord verlichten binnen handbereik

Wie heeft er nu 's nachts behoefte aan het kopen van een BMW? Dit was de prikkelende vraag van Gedeputeerde Bleker tijdens de openingstoespraak van de workshop 'verantwoord verlichten'. Bleker hield een krachtig pleidooi voor een praktische aanpak gericht op het aanpakken lichtverspilling. Diverse sprekers kwamen met boter bij de vis door bouwstenen aan te leveren voor een praktische aanpak. Te denken valt aan het gebruik van betere armaturen en/of het gebruik van dimbare verlichting. De Milieufederatie Groningen heeft diverse praktische oplossingen gebundeld in de brochure 'Verlichting met Beleid'. Het eerste exemplaar werd door directeur Lucie Gelderblom tijdens de workshop uitgereikt aan Henk Bleker. Ook overhandigde zij het eerste exemplaar van de brochure 'Groninger kijk op licht en donker'. Hierin staan de resultaten van een enquête die de Milieufederatie eind 2004 onder gemeente-ambtenaren en inwoners van de provincie heeft gehouden.

Hoge opkomst

Op initiatief van de Milieufederatie Groningen waren ambtenaren, bestuurders, Staten- en raadsleden van de lokale en provinciale overheid op 27 juni bij elkaar gekomen om van gedachten te wisselen over verantwoord verlichten. Dat het onderwerp leeft, bleek uit het feit dat er zo'n zestig mensen op deze workshop waren afgekomen.

3 doelstellingen

Workshopleider Lucie Gelderblom van de Milieufederatie Groningen gaf aan met de workshop een drietal doelstellingen na te streven:

1. kennisoverdracht aan deelnemers over het belang van duisternis en de verschillende aspecten van openbare verlichting.
2. inspireren van de deelnemers door praktische voorbeelden te presenteren hoe je efficiënter kunt verlichten.
3. horen van ervaringen van deelnemers met openbare verlichting

Praktische aanpak

Gedeputeerde Bleker gaf in de openingstoespraak aan zich te willen bekommeren om Groningen daar waar mogelijk donker te houden. Bleker ziet zich hierin gesteund door een rapport van de Rabobank naar het investeringsklimaat in de provincie Groningen. Als positieve punten van het investeringsklimaat kwam o.a. naar voren de ruimte en eigenheid van het landschap. Een duidelijk verschil tussen dag en nacht was hierbij één van de genoemde punten.

Bleker pleit ervoor om de aandacht te richten op verspilling van licht. Hierbij gaat het vooral om vragen over de noodzaak en wenselijkheid van verlichting. Als metafoor van die discussie wierp Bleker de vraag op wie om 24.00 's nachts zit te wachten op felle verlichting langs de snelweg die je duidelijk maakt waar de dichtstbijzijnde BMW-dealer zit. Vanuit dit perspectief ondersteunt de provincie Groningen dan ook van harte de activiteiten van de Milieufederatie Groningen die erop gericht zijn praktische oplossingen aan te reiken.

Laat het donker donker

Directeur van Milieufederatie Groningen Lucie Gelderblom liet met satellietbeelden zien dat Nederland één van de lichtste landen ter wereld is. Overvloedige nachtelijke verlichting levert problemen op voor mens (verblinding, slaapstoornissen en ontbrekend zicht op sterrenhemel) en dier (desoriëntatie, versnippering leefgebied en afname voedselaanbod). Vandaar dat de Milieufederatie Groningen samen met de andere provinciale Milieufederaties en Stichting

Natuur en Milieu de campagne *Laat het donker donker* is gestart. Deze campagne is erop gericht om duisternis waar mogelijk te behouden. Onderzoek leert dat 88% van de Groningers duisternis belangrijk vindt; 60% van de Groningers zoekt bewust de donkere plekken van de provincie op.

Om de bewustwording bij burgers te prikkelen organiseert de Milieufederatie Groningen op 29 oktober de Nacht van de Nacht met allerlei activiteiten rond de schoonheid van de Nacht. De centrale bijeenkomst voor Noord-Nederland is nabij het drie-provinciënpunt met excursies, stands, debat en entertainment. Gemeenten worden opgeroepen de Nacht van de Nacht als Vriend van de Nacht de campagne in woord en daad te ondersteunen. De donkerste gemeente van Groningen, Reiderland, heeft zich inmiddels als Vriend van de Nacht gemeld. Ook de gemeenten Haren en Scheemda hebben dit gedaan, net als de provincie Groningen. De derde pijler van de campagne is het ontwikkelen van praktische handelingsperspectieven om lichthinder te verminderen. De drie noordelijke Milieufederaties hebben gezamenlijk de brochure *Verlichting met Beleid* uitgegeven met aanbevelingen voor overheden om efficiënter te verlichten. Gelderblom gaf aan dat efficiënter verlichten niet alleen lichthinder kan terugdringen, maar ook een belangrijke bijdrage kan leveren aan het verminderen van CO₂-uitstoot. Het eerste exemplaar van de brochure werd door Lucie Gelderblom tijdens de workshop aan Gedeputeerde Bleker overhandigd.

Wetgeving gewenst?

Lichtarchitect Ans van der Broek van Philips gaf nadere uitleg over de functies van verlichting. Hierbij besteedde ze veel aandacht aan het onderwerp veiligheid. Met heldere argumenten gaf zij aan dat meer verlichting niet automatisch leidt tot meer veiligheid. Zo blijkt het gevoel van veiligheid sterk samen te hangen met de mogelijkheden van (gezichts)herkenning. Voor daadwerkelijke sociale veiligheid is de aanwezigheid van omstanders echter belangrijker dan verlichting.

Verder gaf Ans van der Broek aan dat er al veel richtlijnen zijn om lichthinder te beperken. De richtlijnen zijn door de Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde (NSVV) opgesteld. Deze richtlijnen zijn echter vrijblijvend. Ans van der Broek bracht daarom de vraag op tafel of het niet verstandig zou zijn de richtlijnen een meer dwingend karakter te geven.

Dimbare verlichting

In de presentatie van Henk Tamboer van Dynamicom stond het zoeken van een goede balans in de hoeveelheid kunstlicht centraal. Bij het opstellen van verlichtingsplannen door gemeenten zijn sociale en verkeersveiligheid primaire doelstellingen. Praktische oplossingen om lichthinder te beperken die deze primaire doelstellingen niet aantasten zijn:

- gebruik van armaturen die het licht alleen doen terecht komen op de uit te lichten plek (o.a. spiegeloptieken);
- gebruik lager wattage lampen;
- goede verdeling en positionering van lichtmasten;
- gebruik van dimbare verlichting.

Het toepassen van dimbare verlichting vraagt wel een extra investering.

99% energiebesparing

Paul Rutte van de provincie Noord-Holland inspireerde de aanwezigen met een presentatie over actieve wegmarkering. Ruim 6 jaar geleden is de provincie Noord-Holland als pionier in Nederland met een pilotproject rond actieve wegmarkering gestart in samenwerking met diverse Nederlandse bedrijven. Belangrijke argumenten voor het toepassen van actieve wegmarkering waren:

- verbetering van de verkeersveiligheid

- vermindering CO2-uitstoot
- vermindering lichthinder

De resultaten zijn verbluffend. Op de wegen waar actieve wegmarkering is aangebracht hebben zich geen dodelijke ongelukken meer voorgedaan. Daarnaast kan de energiebesparing door deze wijze van belichten oplopen tot wel 99% in vergelijking met conventionele verlichting. Ook de lichthinder wordt door actieve wegmarkering zeer sterk gereduceerd. Volgens Paul Rutte is goede communicatie tussen technici, beleid en bestuur de sleutel tot succes. De ervaringen met actieve wegmarkering zijn verwerkt in een richtlijn die door de Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde (NSVV) is uitgebracht.

Geld!

Na de pauze waren de deelnemers aan zet. In 2 deelsessies werden zij uitgedaagd om vragen te stellen en ervaringen uit te wisselen. Geld en sociale veiligheid bleken in beide sessies dominante thema's. Zo wilden diverse Raadsleden en Statenleden graag goede argumenten aangereikt krijgen om burgers te overtuigen om openbare verlichting te beperken. Burgers vragen namelijk vanwege (het gevoel van) onveiligheid juist om meer verlichting. Aardig in die context was een voorbeeld uit Heerenveen waar een nieuwbouwwijk volgens de verlichtingsvoorschriften van het politiekeurmerk is gebouwd. De bewoners vinden de wijk echter overbelicht en hebben gevraagd het lichtniveau te verminderen. Ook werd het dilemma besproken dat kwalitatief betere openbare verlichting vaak extra investeringen vereist. Verschillende opties kwamen op tafel om gemeenten te prikkelen om toch de kwalitatief goede verlichting aan te schaffen, zoals het instellen van wettelijke verplichtingen en het verbeteren van de communicatie tussen de verantwoordelijke afdelingen voor aanschaf en beheer.

Als derde punt kwam de behoefte aan kennisuitwisseling naar voren. Sessieleider Onno Jobse van Rijkswaterstaat gaf aan dat het Projectbureau Energiebesparing GWW op deze kennisbehoefte in wil spelen door het kennisnetwerk rondom openbare verlichting in kaart te brengen en op die manier de beschikbare kennis en kennisbronnen op het gebied van openbare verlichting op een overzichtelijke wijze toegankelijk te maken en te borgen.

Inspiratie voor verlichtingsplan

Workshopleider Lucie Gelderblom vroeg de deelnemers van de workshop kort hun lessen uit de workshop plenair te delen. Uit de reacties bleek dat deelnemers duisternis een belangrijke oerqualiteit vinden. Daarnaast gaven de deelnemers aan blij verrast te zijn dat veel informatie en goede voorbeelden voorhanden zijn om verantwoord te verlichten. Met name de werkwijze in Noord-Holland rond actieve wegmarkering vonden de aanwezigen zeer inspirerend. Gelderblom zag goede samenwerking en kennisdeling als belangrijke rode draden in de workshop. Tenslotte riep zij alle gemeenten op Vriend van de Nacht te worden op 29 oktober aanstaande.

Praktische informatie

Indien u vragen heeft naar aanleiding van de workshop, u zich wil aanmelden als Vriend van de Nacht of de brochures *Verlichting met beleid* en *Groninger kijk op licht en donker* wilt bestellen dan kunt u contact opnemen met Saskia Op het Veld van de Milieufederatie Groningen: 050-3130800 of s.ophetveld@mfgroningen.nl

Meer informatie over Lichthinder en de campagne *Laat het donker donker* kunt u vinden op de websites: www.mfgroningen.nl of www.laathetdonkerdonker.nl.

Meer informatie over verantwoord verlichten kunt u vinden op de websites van:

- Campagnesite van Laat het donker donker: www.laathetdonkerdonker.nl
- Projectgroep Energiebesparing Grond-, Water, en Wegenbouw: www.energiebesparingggww.nl
- Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde: www.nsvv.nl
- InterGemeentelijk-overleg Openbare Verlichting: www.igov.nl
- Provincie Noord-Holland: www.noord-holland.nl/thema/verkeer_en_vervoer/Veiligheid_en_leefbaarheid/alternatieve_verlichting/index.asp (let op! onderstreepjes tussen de woorden)